

Száz év az orvostudomány szolgálatában

Péter Mihály–Péter H. Mária: *Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Orvostudományi Szakosztályának százéves tevékenysége 1906–2006*. Kvár 2006. 366 lap

A könyv az EME 150 évfordulója megünneplésének előkészítése jegyében született, az önálló Orvostudományi Szakosztály centenáriuma évében. Szerzői Péter Mihály, az orvostudomány doktora, a mikrobiológia ny. professzora, az MTA külső tagja, 1994–1998 és 2002–2006 között Egyesületünk alelnöke, választmányának tagja (1990–2006), az Orvostudományi Szakosztály választmányi tagja (1992–2006) és Péter H. Mária, a gyógyszerésztudomány doktora, gyógynövénykutató, ny. egyetemi adjunktus, 1990–2002 között a szakosztályi választmány tagja, 1992–1994 közt a szakosztály titkára. Mindkettőjük tudománytörténeti munkássága közismert; így Péter Mihály cikkei és könyve az erdélyi fogorvoslás történetéről, Péter H. Mária közleményei és könyve az erdélyi gyógyszerészet magyar vonatkozásairól. Mindketten a Magyar Orvostörténeti Társaság kitüntetettjei, a Zsámboki-emlékérmét és oklevelet nyerték el. Szakosztályunk történetéről számos dolgozatuk jelent meg, ezek sorát koronázza a most ismertető könyvük.

A centenáriumi kötet anyagát a szerzők három nagy fejezetben és egy terjedelmes függelékben tárják elénk. A három fő fejezet a szakosztály (a továbbiakban SzO) történetét, tevékenységi ágazatait, szervezeti felépítését tárgyalja. A függelék 156 oldalon (190–346. lap) a SzO számos dokumentumát, különböző tudományos kiadványait, az ezekben foglalt dolgozatok jegyzékét és a tagnévsorokat tartalmazza. A szöveget 12 táblázat és 28 ábra egészíti ki.

A *SzO történetéről* szóló rész (10–41. lap) az eseményeket az EME történetébe ágyazva mutatja be. Részletesen tárgyalja az előzményeket: az 1859-ben alapított Egyesület két első szakosztályának, a Történettudományi és Természettudományi Szakosztályának a megalakulását (1861), a Högyes Endre által kezdeményezett kolozsvári Orvos-Természettudományi Társulat és közlönye, az Értesítő beindulását (1876), e társulat beolvadását az EME keretébe s ezzel az Orvos-Természettudományi Szakosztály létrejöttét (1884), majd utóbbi kettéválásával 1906-ban az önálló Természettudományi és Orvostudományi Szakosztályok kialakulását. A további évek korszakolása történelmünk sorsfordító dátumaihoz igazodik. Így a szerzők öt tevékeny időszakot különböztetnek meg: 1906–1919, 1922–1940, 1941–1948, 1990–2006 között, ezek a 100 évből 13+17+10+16 évet, összesen 56 esztendőt ölelnek fel, amit a kényszerű elhallgatás 3+41, tehát 44 éve szakított meg. A történelmi áttekintésből kiviláglik az EME kölcsönös termékeny kapcsolata az erdélyi magyar egyetemi élettel. Láttatják a magyar orvostudomány több nagy személyiségének tevékeny részvételét a szakosztály életében, hogy csak Högyes Endre, Purjesz Zsigmond, Lechner Károly, Genersich Antal, Szabó Dénes, Jakabházy Zsigmond, Berde Károly, Haynal Imre nevére utaljak.

A *SzO tevékenységi ágainak* szentelt nagy fejezetben (42–138. lap) a szerzők részletesen szólnak a rendezvé-

nyekről és a kiadványokról, amelyek egyaránt az alapvető célkitűzést: a tudomány művelésének és terjesztésének az előmozdítását szolgálták.

A rendezvények két típusa közül előbb a kezdetektől 1948-ig rendszeresen tartott szakülésekről esik szó. Ezeket a tudományos élet fő megnyilvánulását jelentő összejöveteleket rövid időközökkel, sok időszakban hetente tartották; keretükben a medicina és gyógyszerészet különböző ágainak képviselői 2–3 előadással vagy bemutatóval szerepeltek kutatási eredményeik, megfigyeléseik, szakterületeik újdonságai tárgyköréből. 1906–1948 között 433 szakülés zajlott le, s ezeken 1034 előadás, illetve bemutató hangzott el. 1922 és 1940 között ezek az ülések képezték a romániai magyar orvosok tudományos életének fő fórumát a SzO székhelyén, Kolozsvárt.

Az EME 1990-es újjászerveződése után, a medicina szakosodásának megfelelően, a vegyes programú szakülések helyét átvették a SzO később említésre kerülő szakcsoportjai és területi csoportjai által szervezett összejövetelek, amelyeken egy-egy szűkebb szakma területéről hangzottak el eredeti eredményeket bemutató vagy továbbképző jellegű előadások.

Ritkábban sorra kerülő, nagyobb lélegzetű rendezvények voltak az Erdély különböző városaiban rendezett vándorgyűlések, az ezek keretében tartott orvoskongresszusok, újabban pedig az évi tudományos ülésszakok. A vándorgyűlések egyesületi rendezvények voltak, amelyeken a szakosztályok – így az Orvostudományi is – egy-két, többnyire ismeretterjesztő előadással szerepeltek. 1906 és 1913 között 8 vándorgyűlést, 1930–1939 közt újra 8, 1941–1944 között pedig 2, összesen tehát 18 vándorgyűlést tartottak. A 4 orvoskongresszus a marosvásárhelyi (1930), nagybányai (1932), brassói (1934), tordai (1938) vándorgyűlésekhez csatlakozott, nagyobb részt eredeti tapasztalatokról szóló, kisebbrészt továbbképző jellegű előadásokból álló, gazdag tárgysorozattal. Szerzőink összeszámlálása szerint ezen a 22 nagy összejövetelen 222 orvostudományi előadás hangzott el. 1991–2006 között, mint tudjuk, évi 16 tudományos ülésszakra került sor, egyre nagyobb számú résztvevővel és gazdagabb tárgysorozattal. Külön történi említés az 1999 óta évente megrendezett Magyar Tudomány Napja Erdélyben rendezvénysorozatról. Mindezen rendezvények előadásai fel vannak sorolva a könyv lapjain. A tudományos élet írásbeliségét megjelenítő kiadványok közül, amelyek az utókor számára is megőrik a szakosztályunk tevékenységét, a szerzők előbb folyóiratunkat, az Értesítőt említik, majd a könyv formájú nyomdatermékekről szólnak. Az 1876-ban indult Értesítő 1906-tól lett a SzO saját közlönye, s az maradt mind a mai napig. Anyagát elsősorban a szakülések és tudományos ülésszakok keretében bemutatott dolgozatok képezik, teljes terjedelmű (in extenso) szöveggel, illetve a húszas és harmincas évek idején többnyire bő kivonatok formájában. 1906–1948 között az Értesítő 31 kötete jelent

meg, 61 füzetben, 7624 oldalon, 413 in extenso dolgozattal. 1991–2006 között évente 1–1 kötet látott napvilágot, összesen 6057 oldalon, 1319 dolgozattal. Nagyon jelentős dokumentációs értékűnek tartom azt, hogy a függelékben az Értesítő valamennyi számának teljes tartalomjegyzékét megtaláljuk. Emellett a könyv megfelelő fejezetében a folyóirat szerkesztőiről is olvashatunk.

A könyv jellegű kiadványok közé sorolt emlékkönyvek egy-egy ünnepi alkalomból megjelent, többszerzős, cikksorozatszerű munkák. Az 1919 előtti időből a Lechner Károly, Purjesz Zsigmond, Szabó Dénes professzorok tiszteletére összeállított kötetek jelentek meg; az 1930–1940 közötti években kiadottak a vándorgyűlések és orvoskongresszusok anyagát tartalmazzák, s ezek tartalomjegyzékét is megtaláljuk a könyvben. 1990 után az EME orvos- és gyógyszerésztudományi szakkönyvek kiadását is vállalta. E művek jegyzékéből említjük Kun Imre Zoltán, Ferencz László, Bocskay István, Gyéresi Árpád professzorok és munkatársaik egyetemi tankönyveit, Péter H. Mária gyógyszerésztörténeti monográfiáját.

Az ismertetett könyv harmadik fejezete (139–189. lap) a *SzO szervezeti felépítésével* foglalkozik. Taglalja szakosztályunk helyét az EME korábban 4, ma 7 szakosztálya között, hasonlóképpen az Orvostudományi SzO belső szervezési vonatkozásait. Szól az 1990 után létesült 12 szakcsoportról és 15 területi csoportról, amelyek ma munkánk alappilléreit képezik. A szerzők megjegyzik, hogy amíg 1906–1945 között a SzO életét Kolozsvárközpontúság jellemezte, mára a tevékenység jelentősen decentralizálódott, Erdély és a Partium jóformán minden megyéjét átfogja.

A SzO tagságát illetően bemutatják a taglétszám növekedését az 1909-es 124 személyről a 2006-os 1031-re. A függelékben megtalálhatók az 1909., 1943. és 2006. évi teljes tagnévsorok, amelyek a tagok beiratkozási évét és lakhelyét is feltüntetik. A SzO vezető testületeire, vagyis a választmányra és a tisztségviselőkre nézve nemcsak részletes névsort találunk, hanem a tisztségviselő-

lők – elnök, alelnök, titkár, jegyző – életrajzi adatait is megismerhetjük.

Külön említést érdemlő szervezeti egység a SzO könyvtára. Ennek jó része, az EME tulajdonjogának fenntartása mellett, ma a marosvásárhelyi Studium alapítvány Rigó utcai szakkönyvtárában van elhelyezve; egy kisebb kézi könyvtár anyaga maradt a SzO székházában. A marosvásárhelyi székház létesítése 1993 nyarán valósult meg. A helyiség átírásával és berendezésével kapcsolatos feladatokat az akkori SzO-titkár, Péter H. Mária végezte el, s azóta több pályázat elnyerésével sikerült a székházat a mai színvonalra fejleszteni.

Az említett szervezési vonatkozások után részletes adatok következnek az SzO külső kapcsolatairól, együttműködéséről a tudományos kutatás és a tudomány-szervezés különböző hazai és anyaországi testületeivel (mint az MTA, tudományos intézetek és társaságok, alapítványok). Lényegében ehhez a kérdéskörhöz csatlakozik az a tevékenység is, amit a SzO az elmúlt években díjak, ösztöndíjak, továbbképzési támogatások odaítélésének adminisztrálása terén végzett.

Áttekintve az ismertetett könyv tartalmát, megállapítható, hogy a százévestendős SzO minden vonatkozásáról bőséges és biztos információt nyújt. A kötet adatgazdagsága mellett hangsúlyozni kell adatainak pontosságát, megállapításainak megbízhatóságát. A műben a szerzők óriási munkája testesül meg: Marosvásárhelytől Kolozsváron és Budapesten át Bécsig terjedő szorgos levéltári és könyvtári bűvárkodás az eredeti források, egykori dokumentumok, jegyzőkönyvek feltárása érdekében. Munkájuk igazi szolgálat volt mind a tudománytörténetnek, mind önismeretünknek. A könyv egybekapcsolja a múltat a jelennek; méltó folytatóként illeszkedik az Erdélyi Pál, Kelemen Lajos, György Lajos, Szabó T. Attila nevével fémjelzett EME-történeti munkák sorába; ugyanakkor útmutatás a jövőre nézve, további helytállásra kötelez. Melegen ajánlom minden érdeklődő figyelmébe és a dokumentációs könyvtárak polcaira.

Dr. Feszt György